

Sayı : 64 · 65

Cilt : 6

ÜN
ISPARTA
HALKEVİ MECMUASI

TEMMUZ
ve
AĞUSTOS

1939

ONUNCU ASIRDA HAMİDELİ

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizde (Hamideli) nin hicrî onuncu asırdaki ahvaline dair yedi vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalarda bunlardan evvel neşrettiğimiz diğer vesikalar gibi İstanbulda başvekâlet arşiv dairesinde bulunan mühimme defterlerinden alınmıştır.

Birinci vesika Hamideli ve etrafındaki suhte ve eşkıyaların tenkiline dair olup 1558/966 tarihine aittir. Esas itibarile bu meselenin tahkik ve tetkiki için İstanbuldan Mirza isminde bir saray çavuşunun gönderildiğini vesikadan anlıyoruz.

Hükümün bir suretinin Teke ili kadirlerine gönderilmiş olması işin ciddiyetini bariz bir surette göstermektedir. Kanunî Sultan Süleyman devrinde anadolunun ne suretle idare edilmiş olduğu ve medresede okuyan çömezlerin nelere baş vurmuş olduklarını bu suretle daha yakından öğrenmiş oluyoruz.

İkinci vesika ise Eğridir kalesi müstahfızlarından Haydar isminde yolsuzluk ve uygunsuzluk yapan bir askere dairdir. Hükümün tarihi 1574/982 dir. Vaktiyle Eğridir kalesinin mühim olduğunu bu suretle anlamaktayız. Diğer bazı vesikalarla Eğridir kalesinin 17 inci asır sonlarına kadar mükemmel ve içinde her zaman muhafızlar olduğunu biliyoruz.

Üçüncü vesika ise şimdi Ispartaya tabi bir köy olan fakat o zaman bir kaza merkezi bulunan Gönende kalp

akça kesenler hakkındadır. Kalp akça kesmek Osmanlı imparatorluğunda zaman zaman bir mesele halini almıştır. Mühimme defterlerinde gördüğümüz buna benzer bazı hükümler, bize Hamideli tüccarlarından bazılarının kalp akçaları Bursaya götürdüklerini ve bunları piyasaya sürmek istediklerini, fakat yakalandıklarını anlatıyor. Gönende Mustafa isminde bir adamın kalp akça kesmek suretiyle kalblılık yani kalpazanlık yaptığını ve bunun İstanbulla gönderilmesi hükmün mütaleasından anlaşılmaktadır. Hükümde sındı diye geçen kelime makas manasına gelmektedir. Bu hükümler aynı zamanda bize onuncu asırdaki lisan hususiyetlerini de göstermektedir. Bu hükümün tarihi 3 cemaziyelevvel 1578/985 dir.

Dördüncü vesika ise Eğridir [Meleklû] cemaatinden bazı adamların yolsuzluklarına dairdir.

Bu vesikanın tarihi 1572/980 dir. Bu cemaatin halen Eğridir havalisinde oturup oturmadığını tahkik etmek içtimaî hayatımızı ve vilâyetimizin nüfusunu tanımak bakımından faydalı olacaktır.

Beşinci vesika ise Karaöz veya Karauz denilen yörük taifesinin yolsuzluğu hakkındadır. Bu cemaatin Ağlasun kadısına karşı geldiklerini ve anadolu çavuşlarından [Abdi] yi yaradıklarını ve ötedenberi bu yörüklerin hükümete karşı serkeşlik ettikleri-

ni hükmün mütaleasından anlıyoruz. Hükmün tarihi 13 Recep 1575/983 dir.

Altıncı vesika ise yine karaözlü ve kâfir yiğütlü taifesinin ahvaline dair olup bunların yaz mevsiminde Ağlasun taraflarına geldiklerini ve halkın bağ ve bahçelerini harap ettiklerini ve bundan başka eşkıyalıkta da bulduklarını anlıyoruz. Bu vesikanın tarihi 1564/973 tarihlidir.

Yedinci vesika ise Hamidelinden İstanbula tereke yani hububat gönderilmesi hakkındadır. Zaman zaman İstanbul zahiresini temin etmek veya İstanbulun kasaplık koyun ihtiyacını karşılamak için İmparatorluğun hemen her tarafına bu şekilde katî emirler verildiğini vesikalar bize sarîh olarak göstermektedir.

Halbuki onuncu asırda olduğu kadar bu günde Isparta vilâyetinin senelik hububat mâhsulü vilâyetin ihtiyacını karşılamaya kâfi gelmemektedir. Bu emrin verilmesine sebep olan halin İmparatorluğun Macaristanda büyük muharebelere girişmiş olmasında buluyoruz. Bu vesikalar vilâyetimizin geçmiş zamanlardaki hallerini aydınlatması bakımından mühimdirler.

VESİKA — 1

Hamideii ve etrafındaki suhtelere dair

Hamideli sancağı kadılarına hüküm ki :

Haliyaen tahtı kazanızdab azı suhte taifesi ve bazı dahi suhte suretinde yat ve yarağlı cemiyet üzere gezip fesat ve şenaat eyliyip ev basıp oğlan çekip adam katledip bunun emsali fesattan hali olmadıkları istima olunmanın bu makule fesat üzere olanları

ele getirüp haklarından gelmek için züamâdan katvetülemasil velakran mirza zide kadrühu tayin olunup buyurdumki hükmü şerifimle her kanginizin kazasına dahil olursa göresin anın gibi suhte tayifesinden yerağ ve yasağ ile cemiyet üzere gezip ev basıp adam katleyeyüp oğlan çekenleri ele getirüp mecal vermeyüp haklarından gelsin. Şöyle ki cemiyet üzere yerağ ve yasağ ile gezenlerden ele gelmelü oldukta gaybubet edenleri yataklarına ve duraklarına ve akvam ve akrabalarına ve bilcümle şerile buldurması lâzım olanlara teklif edip buldurup yerağ ve yasağ ve cemiyet üzere gezenler dahi gereği gibi hakkından gelüp mahallinde yerine koyasın. Ve bilcümle tahtı kazanızda eğer suhte tayifesidir. ve eğer sair suhte suretinde yerağ ve yasağ ile fesat üzere olup cemiyet ile gezen ehli fesadı ele getirüp şer ve kanun üzere haklarından gelüp ol cevanibi suhte tayfesinin fesat ve şenaatinden tathir ve pâk eyleyüp bu bahane ile ehli fesadın akçesi alınup himayet olunmakta ve kendü hallerinde olanlara hilâfı şer dahlolunmakta ve gayri vaki kimesneye nesne isnat olunmaktan ziyade hazer edüp tamam her hususta hakkı sarihe tâbi olup muhtacı arz olanı yazup bildiresin ve anun gibi yerağ ve yasağ ile cemiyet üzere ne mikdar suhte ele gelüp haklarından gelindiğini ve cürüm ve günahları ne idüğün tafsil yazup bildiresen.

(Mirzaya verildi)

Bir sureti Teke ili kadılarına

27 Zilhicce 966 (1558)

Mühimme defteri 3 sahife 138

VESİKA — 2

Eğridür kalesi müstahfızlarından Haydara ait

Hamideli beyine ve Eğridür ve Afşar kadılarına hüküm ki:

Eğridür dizdarı Yusuf mektup gönderüp kal'ai mezbure müstahfızlarından Haydar hazine için vazolunmuş miri ev divarın delüp hazineye hiyanet kastedüp ve her zaman şirret ve şakavetten hali olmayup ve müslümanların hatunları hamama giderken yolları üzerine durup kimine söyleyüp ve kiminin hakkında dahi envai kelimat edüp müslümanlara kemali mertebe ihtilâl verdüğü ecilden ahali kal'aden bir kimesne . . . . . üzere olmaduğundan maada herbirisi mezbur Haydarın elinden ve dilinden aciz kalmışlardır. Ve bilcümle bu şeririn haramzadelğine nihayet olmayup hakından gelinmesi lâzımdır deyu bildirmegin buyurdum ki mezburun ahvalin ayanı vilâyetten bigaraz kimesnelerden hak üzere teftiş edüp göresin.

Fi 5 Cemaziyelevvel 982 (1574).

Mühimme defteri: 26

VESİKA — 3

Gönanda kalp akçe kesenler ve kullananlara dair

Hamideli beyine, Gönan kadısına hüküm ki:

Sen ki sancak beyisin. Mektup gönderüp kırkık akçe kullanılmayup kalablak edenler alât ve esbaplariyle irsal olunmak ferman olunmağın kasabat ve kurada ve pazarlarda tenbih ve nida ettirildikte ve kasabai Gunanda hacı Bayram nam kimesne mütenebbih olmayup ve kırkık akçe kullanup şerle sabit olmağın suret sicillerile irsal olundu ve kasabai mezburdan Mustafa nam kimesnenin Hüseyin nam kulu

dahi akçe kırkan iki sındı ve bir mikdar akçe kırığı görüp mezbur Mustafa akçe kırkar deyu haber verüp teftişe âdem gönderdikte inkâr edüp kulu hapis olunup ve kendü götürülmek üzere iken gaybubet etmiştir deyu bildirmişsin. Buyurdum ki vardıkta bu bapta mukayyet olup mezburu hüsnü tedarikle ele getirüp dahi veçhi meşruh üzere akçe kırkup kallablak eylediği şerle sabit olursa ve elinde alâimi bulunursa sureti sicilleriyle ve bulunan alâimile beraber âdemlere koşup gönderesin.

(Hamza çavuşa verildi)

Fi 3 H. 985 (1575).

Mühimme defteri 31, Sa. 48

VESİKA — 4

Eğridür Melekler cemaatinden bazı adamların yolsuzluklarına dair

Karahisar beyine ve kadısına ve Eğridür kadısına hüküm ki:

Siz ki kadılersiz mektup gönderüp Eğridür kazasına tâbi Melekler cemaatinden Sinan Fakih ve oğlu Abdürrahman ve Mustafa ve karındaşı oğulları Süleyman ve Hanefi nam suhte ve tevabii bazı cehele ile sabıka . . . . . nam kimesnenin evin basup Ayşe nam kızın darp ve katledüp teftiş için sabıka hüküm verilmeğın yine mezburlar tevabii ile mezbur . . . . . tekrar evin basup kendüsi kaçup karındaşı Süleymanı tutup karındaşın niçün hüküm irad eyledi minbad şikâyet eylememekle şartlayup ehli fesat ve şerir kimesneler idüğün bildirmişsin. İmdi sen ki sancak beyisin mezburları evelâ şerişerife davet eyleyüp itaat eylemeyüp muharebeye mübaşeret ederler ise demleri hederdir. Her ne veçhile mümkün ise ele getirüp ahval-

lerin sabıka verilen ahkâm mucibince teftiş eylemek emredüp buyurdum ki vusul buldukta emrim üzere mezburları ele getirüp dahi sabıka verilen ahkâm mucibince ahvallerin teftiş eyleyüp kazıye neye müncer olursa mu-fassal yazup bildiresin.

*Eğridür kozasında sakin olan
Mirzaya verildi*

Mühimme defteri 19, Sa. 214 (1572) 980

VESİKA — 5

Karaöz demekle maruf yörük tayfası hakkında

Hamidelibeyine hüküm ki:

Karaöz demekle maruf yörük tayfası kadimden fesat üzere olmağın merhum babam Hüdavendigâr tabeserah Kütahyadan bölük halkı ile bölük ağası gönderüp haklarından gelmek emrolunup müyesser olmayup lâkin yine fesat üzere olup bu defa Ağlasun kadısı İstanbul zahiresi tahmil için mezburlardan emir mucibince kira ile deve talep ettikte varan kadı âdemisin ve Anadolu çavuşlarından Abdiyi muhkem darp edüp ve bir sipahinin kolun amelnden koyup mabeynde muharebe oldukta mezkûrların dahi bir ademi katlolunduğun dergâhı muallâm çavuşlarından Sinan ilâm etmeğın buyurdum ki: Bu hususu onat veçhile teftiş ve tefahhus kılup göresin. Filvaki mezkûr Abdi çavuş emrişerifim mucibince mezkûrlardan kira devesi talep edüp aldıkta emre itaat etmeyüp elinden almak için âdem gönderüp bir sipahinin kolun amelmande edüp muharebe etdikleri vaki ise ve bile gelüp muharebe eden kimler ise vuku üzere yazup bildiresin.

(Balıkçı Sinan çavuşa verildi)

Fi 13 Recep 983 (1575).

Mühimme defteri 27, Sa. 18

VESİKA — 6

Karaözlü ve Kâfiryığıtlı yörüklerine dair

Lalaya hüküm ki:

Hamideli sancağı beyi Mehmed dame ızzehu ile Ağlasun ve Isparta kadıları süddei saadetime mektup gönderüp Karahisarından Karaözlü ve Kâfiryığıtlı tayfası yaz eyyamına Ağlasun kazasında yaylağa çıkup daima yola ve bele enüp kârban ve evler basup haramilik edüp ve kazai Ağlasun halkının evlerini açup bağlarını haramir edüp ve atları eşekleri gasbedüp taaddileri olmağın şer'i şerife davet olundukta itaat etmeyüp muharebeye mübaşeret edüp bazı âdemler mecruh edüp envai fesadü şenaatleri olduğun arzedüp ve şikâyete gelenler tayfai mezbure ârabdandır deyu bildirdiler. İmdi tayfai bağıyenin hakından gelinmek için def'atla Beylerbeğiye ve kadılara hükmü hümayunum gönderilüp gelmeyüp şimdiki halde olsemtilere karip yerlerde olduğunı bildirdikleri ecilden mezburlardan ehli fesat olanların gereği gibi hakından gelinmesin emredüp buyurdum ki

Varıcak bu hususu ifşa etmeyüp tayfai dağıye her ne mahalde ise sahib haberleri alup bölüğüyle bir ağa tayin edüp üzerlerine gönderesin ki habir ve agâh olmadan alelgafle üzerlerine varup ol eşkıyayı ihata edüp baş müfsitleri ele getirüp haklarından gelsin sair ehli fesadü şenaate mucibi ibret ve nasihat ola, amma ehli iyalleri esir malları garet olmağa rızayı şerifim yoktur irsal ettükte bölük ağasına ana göre tenbih edesin ve yollarda alup kendüğü bölüğün onat zapt edüp kimesneye reayayı çığnedüp tecavüz ve taaddi olmaktan ve bu be-

hane ile bigünah olanlara dahlolunup zulüm ve hayif olmaktan ictinap edüp hemen memleket ve reayadan zikrolunan eşkıyanın vücudu defettirmek babında envai ikdam ve hüsnü ihtimamın zuhura göresin şöyle bilesin.

(Kethudaya verildi)

26 Şaban 973 (1564).

Mühimme defteri 5, Sa. 430

VESİKA — 7

Hamideli Sancağından İstanbula Tereke
Hububat gönderilmesi hakkında

Hamideli beyine hüküm ki :

Bundan akdem İstanbul zahiresi hususu için hükmü şerif gönderülüp halâ zaman şita karip olup muaccelen tereke erişmesi lâzım ve mühim olmağın buyurdum ki varacak aslâ tehir ve tevakkuf etmiyüp eğer senin sancağın mahsulündendir ve eğer sancağında olan zuama ve erbabı timar mahsullerindedir ve eğer kendiler

ziraat ve haraset ettikleri terekendir. Kendilere maişetleri ve yemlikleri için kifayet miktarı alıkoyup dahî bakisin mevsim geçmedin mahalli memura göndermek babında ikdam ve ihtimam eyliyesin. Burdur nam kasabada Hoca Lütfi nam muhtekirde birer anbar tereke var imiş vaki ise kendine kifayet kadarı alıkoyup bakisin ihraç ettirüp İstanbul zahirasi için gönderesin tereke hususu ehemî mühimmatandır. Kış erişmeden tedarik edüp göndermek ardınca olasın. Ve ne miktar tereke gönderilürse defter edüp mühürleyip bile gönderesin. Ana göre talep ola. Amma tereke ihracında mübaşirlere kelemei vahit ettirmekten hazer eyliyesin sonra mesmu oldukça neticesi sana ait olur.

Sefer Çavuşa verildi.

Fi. 7 Recep 983 (1575)

Mühimme 27 Sahife 12